

מדינת ישראל
משרד התעשייה, המסחר והתעסוקה
מינהל מחקר וכלכלה

תכניות לעידוד תעסוקת הורים יחידים מקבלי הבטחת הכנסה אווודמי מזונות מהביטוח הלאומי.

חוות דעת מקצועית: שינוי קריטריונים על מנת להגדיל שיעור מיצוי ואפקטיביות לאורך זמן
במסגרת מסלולי התכנית השונים

מטרת חוות הדעת הנוכחית היא להמליץ על שינוי מספר קריטריונים של זכאות הקיימים כיום בתכנית לעידוד תעסוקת הורים יחידים. להערכתנו, שינוי התנאים לזכאות להטבות השונות הניתנות במסגרת התכניות יגדיל את שיעור מיצוי ההטבות וכן את מידת האפקטיביות של הכלים השונים המופעלים במסגרת התכנית.

מסמך זה מציג בחלקו הראשון רקע כללי על התכניות הנהוגות כיום ועל הבעייתיות הקיימת בהן והמתבטא בשיעור משתתפים נמוך. חלקו השני של המסמך מפרט את ההמלצות לשינוי על פי נושאים שונים.

רקע כללי

משרד התמ"ת מפעיל מספר תכניות לעידוד תעסוקת הורים יחידים. תכניות אלה נועדו לצמצם ולהסיר חסמים להשתלבות בתעסוקה בקרב הורים יחידים מקבלי הבטחת הכנסה אווודמי מזונות מהמוסד לביטוח לאומי תוך התערבות בצד ההיצע. חלק מהתכניות מתמקדות בצמצום החסם של טיפול בילדים קטנים (עד גיל 11) וחלקן עוסק בפיתוח ההון האנושי של האימהות, אם באמצעות הכשרה מקצועית ואם באמצעות לימודים אקדמאים, על מנת לשפר את יכולת התעסוקה של האוכלוסייה (לפירוט התכניות ראה נוהל תמיכות – התכנית לעידוד תעסוקת הורים יחידים, משרד התמ"ת, 2008). מרבית מסלולי התכנית החלו לפעול כבר בספטמבר 2007, אולם שיעור הפניות היה נמוך מאד וכן שיעור מי שנמצאו זכאים להטבות היה אף נמוך מכך. שתי סיבות עיקריות לכך, הראשונה קשורה לשיווק התכנית ולהנגשת המידע לאוכלוסייה ולמוסדות אחרים המטפלים בה והשנייה לחסמים הקיימים בתנאי הזכאות להטבות כפי שהם כיום בתכניות. על מנת להתגבר על העדר זרימת המידע בין הגוף המפעיל לאוכלוסיית היעד נבנתה תכנית הסברה ושיווק ארצית הפועלת בימים אלה (עדות להצלחתה ניתן למצוא במספר הרב של הורים יחידים הפונים למוקד המידע המופעל במסגרת התכנית). יחד עם זאת, מספר ההורים היחידים שנמצאים זכאים לאחר פנייתם הוא נמוך, וזאת בשל תנאי זכאות נוקשים אשר מרבית הפונים מתקשים לעמוד בהם. לאור זאת, מוצעים מספר שינויים הכרחיים בתנאי הזכאות על מנת לאפשר מיצוי זכויות בהיקף נרחב יותר, תוך ניצול התקציב הקיים לצורך התכניות וללא חריגה ממנו. להלן יפורטו השינויים הדרושים:

1. אוכלוסיית היעד: ניתן יהיה למצות את מסגרת התקציב העומדת לרשותנו בשנה הקרובה רק באם תורחב אוכלוסיית היעד של התכניות כשלב התחלתי, תוך מתן סיוע למי שעומדים בדרישות העבודה של התכנית (בין אם כמצב התחלתי נתון ובין אם בעקבות שינוי התנהגות) ועל פי מבחן הכנסות בעת שיידרש.

הבעיה: אוכלוסיית היעד של מסלולי התכנית לעידוד תעסוקת הורים יחידים היא הורים יחידים המקבלים גמלת הבטחת הכנסה אוודמי מזונות מהמוסד לביטוח לאומי. הגבלת אוכלוסיית היעד לקבוצה זו בלבד יוצרת הבחנה שרירותית בין הורים יחידים המתקיימים מהכנסות נמוכות שמקורם תשלומי המוסד לביטוח לאומי לבין הורים יחידים המתקיימים מגובה הכנסות דומה ומקורם בעבודה בשכר או מתשלום מזונות על ידי בן הזוג לשעבר.

הנמקה לשינוי המוצע: מצבן של חלק ניכר מהאימהות החד הוריות המשתתפות בשוק העבודה או המקבלות תשלום מזונות מבן הזוג אינו שונה במידה ניכרת ממצבן של אימהות הנתמכות בתשלומי המוסד לביטוח לאומי, הן באשר לגובה ההכנסה הכולל של משק הבית והן באשר לחסמי התעסוקה המאפיינים אותן. כלומר, המדובר באוכלוסייה הומוגנית כאשר הגדרת הזכאות לתכנית כפי שהיא כיום מייתרת אוכלוסייה שלמה לה צרכים דומים, ומדירה אותה מהתכנית¹. ייצוגה הגבוה של קבוצת אוכלוסייה זו בטווחי ההכנסה הנמוכים מעיד על חסמים להשתלבות בתעסוקה ולהגדלת היקף משרה הייחודיים לה, ואינם נחלתם רק של מי מבניהן הנתמכות על ידי המוסד לביטוח לאומי. ייצוג גבוה זה נובע בחלקו ממאפייני ההון האנושי של קבוצה זו, חרף העלייה המשמעותית ברמת השכלתה במרוצת שני העשורים האחרונים, מחסמים הנובעים ממבנה המשפחה הייחודי כאשר הורה יחיד נושא הן בעול הפרנסה והן בעול הטיפול בילדים באופן בלבדי והן בחסמים מבניים של שוק העבודה המציע להורים אלה משרות בעלות מאפיינים ירודים במרבית המקרים.

השינוי המוצע: הענקת הטבות גם להורים יחידים עובדים בהיקף המשרה הדרוש לשם קבלת ההטבות וכן לאימהות אשר מקבלות דמי מזונות מבן הזוג לשעבר ולא רק מהמוסד לביטוח לאומי. באופן דומה, אין לשלול את הזכאות להטבות מאלמנות המקבלות קצבת שאירים מהמוסד לביטוח לאומי, רבות מאימהות אלה עובדות ואינן נתמכות על ידי המוסד באמצעות גמלת הבטחת הכנסה או דמי מזונות, אולם אף הן מאופיינות בחסם הנטל הכפול: מפרנס ומטפל יחיד בילדים. על מנת לעודד הגדלת היקף משרה והתמדה בתעסוקה בקרב קבוצה זו יש להעניק לה את הכלים אשר יאפשרו השתלבות רציפה בשוק העבודה, וזאת בעיקר באמצעות מתן ההטבות למסגרות טיפול לילדים קטנים. על הרחבת אוכלוסיית היעד להיעשות בשני מישורים: המלצות אופרטיביות:

א. אימהות חד הוריות אשר אינן נתמכות על ידי המוסד לביטוח לאומי ועובדות את מספר השעות הנדרש בתכניות על מנת להימצא זכאיות להטבות בתחום הטיפול בילדים. הזכאות תקבע על ידי מבחן הכנסות כולל של משק הבית, כאשר סכום זה יחולק במספר

¹ מבחינת התפלגות ההכנסות של כלל קבוצת האימהות החד הוריות עולה כי הכנסותיהן נמוכות, כך למשל, 10.5% משתכרות עד 1,200 ₪, 10.3% משתכרות בטווח של 1,200 – 1,800 ₪, 5.8% משתכרות בטווח של 1,800-2,200 ₪ ואילו 17.4% משתכרות בטווח של 2,200 – 3,300 ₪ (מקור: סקר כוח אדם וסקר הכנסות שכירים, 2006 עיבודים מיוחדים, מנהל מחקר וכלכלה משרד התמ"ת)

הנפשות במשק הבית כפי המופעל באגף למעונות יום. מי שתמצא בשלוש דרגות ההכנסה לנפש הנמוכות תהייה זכאית להטבות. אומדן מספרי: על פי הערכות (לפירוט ראה נספח, סעיף 1) הרחבת אוכלוסיית היעד יש בה כדי להוסיף על פי אומדן כ 11,831 משפחות פוטנציאליות לקבלת התמיכה, אולם זאת בכפוף לדרישות העבודה בתכנית.

ב. **אימהות חד הוריות המקבלות גמלת הבטחת הכנסה אוודמי מזונות מהמוסד לביטוח לאומי ועובדות את מספר השעות הנדרש בתכניות על מנת להימצא זכאיות להטבות בתחום הטיפול בילדים.** מתן ההטבות לטיפול בילדים קטנים (עד גיל 11) מותנה בתכניות, כפי שהן כיום, בשינוי התנהגות של הפרט שחל במחצית השנה שקדמה לתביעה, דהיינו מעבר ממצב של אי תעסוקה לתעסוקה בהיקף של מס' השעות השבועיות הקבוע (20 או 30 – משתנה על פי מסלול התכנית) או הגדלת היקף משרה למספר השעות הקבוע, ובלבד שההגדלה לא תיפול מעשר שעות עבודה שבועיות. תנאי זכאות זה חוסם את קבלת ההטבות מאימהות שכבר כיום עובדות את מספר השעות הנדרש ולא חל שינוי בהיקף תעסוקתן בחצי השנה האחרונה. אימהות אלה זקוקות למתן ההטבות במידה שווה לאלה אשר מתחילות עבודה חדשה או מגדילות את היקף עבודתן. אין סיבה "להעניש" את קבוצת העובדות כבר היום בהיקף של חצי משרה ומעלה באי מתן ההטבות. יש לעודד את המשכיות ויציבות השתלבותן בשוק העבודה באמצעות מתן שירותים משלימים בעלות פחותה לטיפול בילדים. על פי הערכות (לפירוט ראה נספח, סעיף 2) אומדן מספרי: מספר ההורים אשר ממלאים אחר דרישות העבודה של התכנית ללא שינוי התנהגות, כלומר מספר העובדים כבר כיום בהיקף של לפחות 20 שעות שבועיות ולהם ילדים עד גיל 11 עומד על פי אומדן על כ 5,600 הורים יחידים.

2. משך זמן התכנית לטיפול בילדים קטנים (עד גיל 11):

הבעיה: ההטבות לטיפול בילדים עד גיל 11 מוגבלות בזמן לשנה אחת בלבד. הטבות אלה כוללות את מסלול מעונות היום לגילאי 0-3, צהרונים לילדים בשעות שלאחר הגן או בית הספר וסל שעות וקייטנות גמיש (לפירוט התכניות ראה נוהל תמיכות – התכנית לעידוד תעסוקת הורים יחידים, משרד התמ"ת, 2008). בתום השנה מופסקת התמיכה גם אם התמידה האם בתעסוקה בהיקף הנדרש. מתן סיוע למשך שנה אחת בלבד אינו אפקטיבי במובן של יצירת המשכיות והתמדה בשוק העבודה.

הנמקה לשינוי המוצע: אין מקום להניח כי הכנסותיה של האם בשנה זו וכן הכנסותיה העתידיות יאפשרו לה לשאת במלוא התשלום עבור הטיפול בילדים בשעות בהן היא עובדת. מרבית האימהות החד הוריות הנתמכות על ידי המוסד לביטוח לאומי משתכרות שכר נמוך (בממוצע כ 213 משכר המינימום) הן בשל מאפייני המשרות המוצעות להן והן בשל חלקיות תעסוקתן. הפסקת התמיכה לאחר שנה יש בה כדי להקטין את סיכויי התעסוקה של האם הן מבחינת השתתפות בשוק העבודה (וההתמדה בו) והן מבחינת היקף המשרה. השינוי המוצע: על מנת לאפשר תהליך השתלבות יציב והמשכי בשוק העבודה יש להאריך את משך מתן ההטבות מעבר לשנה אחת. מגבלת הזמן, כפי שהיא כיום, אין בה כדי לאפשר לאימהות

חד הוריות לחזק את הקשר שלהן לשוק העבודה וכן לאפשר התקדמות בו כפונקציה של תעסוקה רציפה. לפיכך מוצע להאריך את הסיוע במימון מסגרות טיפול לילדים באופן הבא:

מעונות יום – מתן הטבות למשך שנתיים בהנחה שלאורך כל התקופה התקיימו דרישות העבודה הקבועות בתכנית (20 שעות שבועיות לפחות).

אומדן מספרי על פי מסגרת תקציב נוכחית: כ 370 ילדים, בהנחה שכל ילד ימצה את זכותו למירב תקופת הזכאות המוצעת (שנתיים). מספר הילדים שיזכו לשירות עשוי להיות גבוה מאומדן זה משום שלא כל הילדים ימצו את מירב תקופת הזכאות (התכנית מיועדת לגילאי 0-3 וניתן להניח כי לא כל הילדים יחלו את תקופת זכאותם בה בגיל שנה) (לפירוט האומדן ראה נספח, סעיף 3).

צהרונים – מתן הטבות למשך שנתיים בהנחה שלאורך כל התקופה התקיימו דרישות העבודה הקבועות בתכנית (20 שעות שבועיות לפחות).

אומדן מספרי על פי מסגרת תקציב נוכחית: כ 335 ילדים, בהנחה שכל ילד ימצה את זכותו למירב תקופת הזכאות המוצעת (שנתיים). מספר הילדים שיזכו לשירות עשוי להיות גבוה מאומדן זה משום שלא כל הילדים ימצו את מירב תקופת הזכאות (מפאת מגבלת הגיל) (לפירוט האומדן ראה נספח, סעיף 4).

סל שעות וקייטנות – מתן ההטבות למשך שנתיים בהנחה שלאורך כל התקופה התקיימו דרישות העבודה הקבועות בתכנית (30 שעות שבועיות לפחות).

אומדן מספרי: כ 150 משפחות (ההטבה ניתנת למשפחה ולא עבור כל ילד במשפחה בנפרד, כך שמספר ילדים בתוך המשפחה עשויים להנות ממנה), בהנחה שכל משפחה תמצה את זכותה למירב תקופת הזכאות המוצעת (שנתיים) וכן תמצה את גובה ההטבה המקסימאלי העומד על 12,300 ₪ בשנה למשפחה. מספר המשפחות שיזכו לשירות עשוי להיות גבוה מאומדן זה משום שלא כל המשפחות ימצו את מירב תקופת הזכאות (מפאת מגבלת הגיל או העדר צורך) וכן את גובה ההטבה המקסימאלי הכולל 7,800 ₪ עבור טיפול בילדים בשעות לא שגרתיות ו 4,500 ₪ עבור קייטנות בחופשת הקיץ (לפירוט האומדן ראה נספח, סעיף 5).

3. מסלול סל שעות וקייטנות - דרישת עבודה של 30 שעות שבועיות לפחות:

הבעיה: ההטבות הניתנות במסגרת מסלול סל שעות וקייטנות מותנות בעבודה של האם בהיקף של 30 שעות שבועיות לפחות.

הנמקה לשינוי המוצע: עבודה בהיקף משרה של 30 שעות שבועיות לאם חד הוריות הנושאת באחריות לטיפול בילדיה ובמשק הבית באופן בלבדי אינה ישימה פעמים רבות. רף זה קרוב להגדרתה של משרה מלאה (35 שעות שבועיות נחשבות למשרה מלאה לפי הגדרת הלמ"ס). יתרה מזאת, מרבית המשרות החלקיות המוצעות לנשים בשוק העבודה הן משרות בהיקף של 50% (כ 20 שעות שבועיות), החיוב לעבוד 30 שעות מאלץ את האם במרבית המקרים למצוא עבודה שנייה בהיקף שעות משלים לזו העיקרית. עבודה בהיקף מצומצם (כ 10 שעות שבועיות) אינה בנמצא וגם כאשר ניתן להשיג כזו (למשל מטפלות בקשישים במסגרת חוק סיעוד) הסיכוי כי תהייה התנגשות בין שתי המשרות מבחינת שעות עבודה וימים הנו גבוה. לאור זאת, הצבת הרף של 30

שעות מקשה על מיצוי הזכויות הניתנות בתכנית סל שעות וקייטנות, בעיקר עבור אימהות להן ילדים בגילאים הצעירים יותר אשר זקוקים להשגחה מתמדת.²

השינוי המוצע: יש ליצור רף אחיד של דרישות עבודה – 20 שעות שבועיות לפחות – עבור כל התכניות המעניקות הטבות לטיפול בילדים.

אומדן מספרי: מספר ההורים אשר ממלאים אחר דרישות העבודה של בין 20 שעות שבועיות ל 30 שעות שבועיות ולהם ילדים עד גיל 11 עומד על פי אומדן על כ 2,900 הורים יחידים מתוך מי שעובדים כבר כיום במסגרת הבטחת הכנסה.

4. העדר צהרון מוכר או העדר מכסה (מקום פנוי) במעון יום ציבורי או צהרון מוכר:

הבעיה: מחסור במקומות פנויים בהסדרים ציבוריים לטיפול בילדים במהלך שנת לימודים.

השינוי המוצע: כאשר ביישוב המגורים של האם מוגבלת הנגישות למעונות יום, משפחתונים או צהרונים מוכרים בשל חוסר במקום פנוי יש לאפשר חריג לנוהל. לפי חריג זה תהייה רשאית האם להשמה בהסדר חלופי (פרטי) בהשתתפות המדינה בעלות ההסדר הציבורי. כלומר, האם תשלם את השתתפותה הקבועה על פי השמה בהסדר ציבורי כאשר המדינה תשלם את סכום העלות מעבר להשתתפות האם. תשלום זה יתבצע מתוך תקציב המסלול של סל שעות וקייטנות.

אומדן מספרי: לא קיימים נתונים על מספר פניות למעונות יום, משפחתונים שנענות בסירוב מפאת חוסר מקום או מפאת העדר צהרון מוכר. להערכתנו יש לשריין תקציב עבור 100 (לפי עלות שנתית: 50 עבור מעונות יום ומשפחתונים ו 50 עבור צהרונים) מקומות בהסדרים פרטיים עבור מי שלא ימצא עבורו פתרון במסגרת ההסדרים הציבוריים.

5. מסלולי הכשרה מקצועית והשלמת השכלה:

הבעיה: על מנת להשתתף במסלול הכשרה מקצועית דרך האגף להכשרה מקצועית במשרד התמ"ת על ההורה היחיד לשאת בעלות 50% מההכשרה, כאשר עליו לשלם תשלום זה במועד קבלת השובר להכשרה.

הנמקה לשינוי המוצע: מרבית ההורים היחידים נעדרי היכולת לעמוד בדרישת התשלום הראשונית.

השינוי המוצע: יש לאמץ את נוהל שירות התעסוקה למתן שוברי הכשרה מקצועית במסגרת שוברים ייעודיים להורים יחידים הניתנים על ידי האגף להכשרה מקצועית במשרד התמ"ת. כלומר, יצירת נוהל אחיד לפי נוהל שירות התעסוקה לקבלת השוברים ולגובה ההשתתפות ההורה היחיד. נוהל שירות התעסוקה למתן שוברים להכשרה מקצועית קובע סבסוד של עד 7,000 ₪ ולא יותר מ 90% מעלות הקורס המשולם ישירות למוסד הלימודי (לפי שלושה מועדי תשלום - התחלה, אמצע וסיום הקורס, על פי התמדת ההורה). כמו כן, לנוהל זה יש להוסיף מימון הוצאות נסיעה הנובעות מהשתתפות בקורס ההכשרה בעת קיום הקורס. רבים ההורים אשר אינם יכולים

² תמיכה אמפירית לטענה זו ניתן למצוא בממצאי מחקר הערכה אחר התכנית לשילוב הורים יחידים בשוק העבודה אשר הופעלה בשנים 2003 – 2005 על ידי משרד התמ"ת. על פי ממצאי המחקר ממוצע מספר שעות העבודה היומית של אימהות אשר היו זכאיות להשתתפות בתכנית עמד על 5.41 שעות ביום, כאשר 41.3% מהן עבדו עד ארבע שעות יומיות בלבד. כמו כן, למעלה ממחצית מהאימהות היו מעוניינות להגדיל את היקף תעסוקתן אולם סורבו כאשר פנו למעסיק ולא מצאו עבודה נוספת בשעות התואמות את עבודתן הנוכחית.

לשאת בעלות הנסיעות היומית והדבר מהווה חסם להשתתפותם בהכשרות, גם לאחר שעמדו בכל התנאים האחרים.

אומדן מספרי: כ-1,500 הורים יחידים, בהנחה שכל משתתף ימצה את זכותו לעלות ההשתתפות המרבית של המדינה. מספר המשתתפים שיזכו למסלולי התכנית אלה עשוי להיות גבוה מאומדן זה משום שלא כל המשתתפים ימצו את גובה ההטבה המרבי (מקסימום מימון של 7,000 ₪) (לפירוט האומדן ראה נספח, סעיף 6).

6. משכילות להתקדם - מלגת קיום ללומדות במוסדות אקדמאים

משרד התמ"ת מעניק מלגת קיום להורים יחידים מקבלי הבטחת הכנסה בעת פנייתם ללימודים אקדמאים. מלגת קיום זו מחליפה את תשלום גמלת הבטחת הכנסה בשעה שהגמלה נשללת מהלומדים והיא בגובה הגמלה ששולמה להורה היחיד טרם השתלבותו במסגרת לימודים ועל פי מבלן הכנסות. ללא הטבת התנאים ללומדות במטרה לאפשר להן להתמיד בלימודיהן לא ניתן יהיה למצות את מסגרת התקציב העומדת לרשותנו.

כיום ישנם ארבעה חסמים עיקריים בתנאי התכנית:

א. מלגת המחיייה משולמת לאם הלומדת אחת לארבעה חודשים (שלוש פעמים במשך שנת לימודים). תשלום בטווח הזמן הנ"ל מקשה על רבות מהאימהות לנהל את כלכלת משק הבית ולתכנן את הוצאותיהן. להערכתנו, תשלום חודשי של המלגה, בדומה לתשלום הגמלה להבטחת הכנסה, יסייע במחויבות האם לתהליך ויקל על כלכלת משק הבית.

ב. במסגרת התכנית לא מוענקת מלגת שכר לימוד ועל האימהות לשאת בתשלום שכר הלימוד וכן בהוצאות נלוות. המדובר בסכום גבוה אשר מהווה חסם להתמדה במסלול הלימודים למשך שלוש שנים. תשלום מלגת שכר לימוד במקביל לתשלום גמלת הקיום יסייע בידי האימהות להשלים את חובותיהם הלימודית ולהשקיע את מירב מרצם ברכישת ההשכלה מבלי החשש כי ייאלצו לנשור ממסגרת הלימודים בשל אי היכולת לעמוד בתשלומי שכר הלימוד. תשלום שכר לימוד מהווה רשת ביטחון וערובה עבור האם כי השקעתה בלימודים אינה לחינם וכי המשכיות הלימודים אינה תלויה ביכולתה לעמוד בתשלום, אלא במאמציה לעמוד בדרישות הלימודים. אומדן מספרי: עלות שנתית ממוצעת עבור משתתף עומד על כ-24,000 ₪ (בעת בה משולמת רק מלגת קיום על פי מבחן הכנסות) + כ-12,000 ₪ תוספת עלות שכר לימוד שנתי (לפי השינוי המוצע) = 36,000 ₪ עלות שנתית עבור משתתף* 3 שנים = 108,000 ₪ עבור הורה יחיד שישלים את תקופת לימודיו. מסגרת התקציב הנוכחית (3.5 מיליון ₪) תספיק לכ-35 הורים יחידים אשר ישלימו את מלוא תקופת הלימודים ויקבלו הן מלגת קיום והן מלגת שכר לימוד.

ג. התכנית מאפשרת לימודים לתואר ראשון בלבד במוסד להשכלה גבוהה אשר מוכר על ידי המועצה להשכלה גבוהה. מרבית מההורים היחידים אינם בעלי תנאי הסף הדרושים על מנת להתקבל למוסד אוניברסיטאי, זאת בנוסף לסייג כי תקופת הלימודים לא תעלה על 36 חודשים מצמצם באופן ניכר את הנגישות לתכנית. הארכת תקופת הלימודים באופן שתאפשר למידה במסגרת מכינה קדם אוניברסיטאית מחד וכן פתיחת המסלול גם עבור מי שילמדו במוסדות להשכלה על תיכונית שאינה אקדמית תגדיל את נגישותם של הורים

יחידים רבים לתכנית ותביא למיצוי הזכות בשיעור גבוה יותר. מטרת התכנית היא פיתוח ההון האנושי ושיפור יכולת התעסוקה של הורים יחידים, המגבלות הקיימות כיום בתכנית מצמצמות את הנגישות אליה לפלח אוכלוסייה מצומצם מקרב ההורים היחידים ואינו מאפשר ניצול התקציב הקיים לצורך הפעלת התכנית.

ד. הזכאות להשתתף בתכנית מותנית כיום בקבלת הבטחת הכנסה ב 16 חודשים לפחות מתוך 20 חודשים רצופים לפני הגשת בקשת התמיכה. תנאי זה מציב סייג נוקשה עבור אימהות חד הוריות אשר אינן שוהות במערכת הבטחת הכנסה לאורך זמן ובאופן רציף. הצבת הסייג של שהות של 16 חודשים במערכת לשם הזכאות לתכנית הלימודים יש בה משום לצמצם באופן ניכר את קבוצת הזכאים לתכנית. ההנחה היא כי מי שמצוקתו הכלכלית מתמשכת הוא מי שמאפייני השכלתו אינם מאפשרים לו השתלבות יציבה בשוק העבודה, זוהי קבוצה אשר סיכויי הקבלה שלה למוסדות לימוד גבוהים נמוכה, ולפיכך שיעור המיצוי של הזכות הניתנת במסגרת התכנית הוא נמוך. במקביל לכך, מי שאינה שוהה לאורך זמן במערכת היא בעלת הסיכויים הגבוהים יותר להשתלב בתכנית לימודים – בשל מאפייני הון אנושי עדיפים וכן זיקה רבה יותר אל שוק העבודה, כלומר הימצאות במסגרת תעסוקתית בעבר הלא רחוק. לפיכך, על מנת לאפשר לקבוצת היעד העיקרית של התכנית, בעלות רמת השכלה פורמאלית המאפשרת השתלבות בלימודים מתקדמים, למצות את הזכות שניתנה לה יש לבטל את סייג 16 החודשים של שהות קודמת במערכת ולצמצמו באופן ניכר לתקופה קצרה מזו אשר אינה עולה על שישה חודשים. יתרה מזאת, טענתנו היא כי מקבל הבטחת הכנסה במשך 16 חודשים נמצא עמוק מידי במצוקתו ובתלותו בגמלה, כך שיכולתו, "להרים ראש" וליצור שינוי כל כך משמעותי וקשה בחייו ובחיי משפחתו נופל מזה של מי ששוהה במערכת תקופה קצרה יחסית. מטרתנו ליצור מסלולים משמעותיים ואפשריים להורים יחידים מקבלי הבטחת הכנסה על מנת להוציאם ממעגל התלות והעוני על ידי השתלבות במעגל העבודה תוך עצמאות כלכלית. השתלבות במסגרת של לימודים גבוהים הנה בודאי אחת הדרכים למוביליות חברתית ותעסוקתית. תנאי התכנית, כפי שהים כיום, מביאים לכך שהורה יחיד שיש בידיו את הכלים ללמוד ולהתקדם לא יהיה זכאי לתשלום גמלה בעת לימודיו וכן עלול לעשות מאמצים להמתין ולהישאר כמקבל הבטחת הכנסה עד למכסת 16 חודשי זכאות.

נוהל הסעות:

הרחבת נוהל ההסעות מעבר לרשות המקומית עבור הורים יחידים עובדים ומשתתפים בקורסי הכשרה מקצועית. יש לאפשר לשירות התעסוקה וכן ללשכות לשירותים חברתיים הענקת מימון נסיעות למקום העבודה. כלומר, הרחבת שיתוף הפעולה של המשרד עם גופים נוספים לצורך מימון עלות הנסיעות להורים יחידים. על מנת להקל על חישוב עלות הנסיעות מוצע לערוך חישוב על פי שתי רמות תעריף:

א. ההורה היחיד לומד במסגרת הכשרה מקצועית או עובד ביישוב מגוריו – תעריף חופשי חודשי עירוני (על פי מספר הנסיעות שעל ההורה לקחת למקום ההכשרה/העבודה וחזרה ממנו).

ב. ההורה היחיד לומד במסגרת הכשרה מקצועית או עובד מחוץ ליישוב מגוריו – תעריף חופשי חודשי מרחבי (על פי מספר הנסיעות שעל ההורה לקחת למקום ההכשרה/עבודה וחזרה ממנו).

נספח

1. כיום חיות בישראל כ 107,300 משפחות חד הוריות³, בראשן של 97,200 מהן עומדת אישה (90%)⁴. המשפחות בראשן עומד גבר הן בדרך כלל משפחות המשתכרות שכר גבוה מזה המזכה במתן התמיכות. לפיכך, האומדן המספרי יתייחס למשפחות שבראשן עומדת אישה. מתוך קבוצה זו 35,657 מקבלות את הגמלה להבטחת הכנסה ו 22,217 מקבלות תשלום מזונות מהמוסד לביטוח לאומי. 6,000 אימהות חד הוריות מקבלות תשלום מזונות מהמוסד לביטוח לאומי במקביל לקבלת השלמת הכנסה⁵. סה"כ מקבלות הבטחת הכנסה ודמי מזונות (בניכוי המשפחות המקבלות גם תשלום מזונות וגם השלמת הכנסה) עומד על 52,369. אלה הן משפחות הזכאיות להשתתפות בתכניות במידה וממלאות אחר דרישות העבודה שהן תנאי לקבלת ההטבות. הרחבת אוכלוסיית היעד מוסיפה כ 44,831 משפחות פוטנציאליות להשתתפות בתכנית, אולם זאת בכפוף לעמידה במבחן הכנסה. מבחינת התפלגות השכר בקרב קבוצה זו עולה כי כ 33,000 משפחות משתכרות מעבודה מעל 5,000 ₪ וסביר כי לא ימצאו זכאיות לקבלת ההטבות על פי מבחן התמיכות.
2. על פי נתוני המוסד לביטוח לאומי לשנת 2006 לכ 15,625 הורים יחידים הכנסה מעבודה. נתוני סקר מעקב אחרו הורים יחידים מקבלי גמלת הבטחת של מנהל המחקר והכלכלה מצביעים על כך כי כ 50% מההורים העובדים עובדים בהיקף של לפחות 5 שעות יומיות. הערכתנו היא כי מחצית זו עתידה לעשות שימוש בהטבות הניתנות במסגרת המסלולים לטיפול בילדים עד גיל 11. ממספר זה יש לנקות את שיעור מי שאין להם ילדים עד גיל 11, כ 25%, סה"כ כ 5,600 הורים יחידים.
3. אומדן מספרי מעונות יום: 16,200 ₪ עלות שנתית ממוצעת עבור המדינה להחזקת ילד במעון יום או משפחתון * 370 = כ 6 מיליון ₪ לשנה * שנתיים (מקסימום שהות אפשרית) = כ 12 מיליון ₪. התקציב העומד לרשותנו בסעיף זה.
4. אומדן מספרי סיוע בצהרונים: 6,000 ₪ עלות שנתית ממוצעת עבור המדינה להחזקת ילד בצהרון * 335 = כ 2 מיליון ₪ לשנה * שנתיים (מקסימום שהות אפשרית) = כ 4 מיליון ₪. התקציב העומד לרשותנו בסעיף זה.
5. אומדן מספרי סיוע במסגרת סל שעות גמיש וקייטנות: 12,300 ₪ עלות שנתית מרבית עבור המדינה למשפחה * 150 = כ 1.8 מיליון ₪ לשנה * שנתיים (מקסימום שהות אפשרית) = כ 3.6 מיליון ₪. התקציב העומד לרשותנו בסעיף זה.

³ משפחות שגיל הילד הצעיר הוא עד 17

⁴ מקור: סקר כוח אדם וסקר הכנסות שכירים, 2006 עיבודים מיוחדים, מנהל מחקר וכלכלה משרד התמ"ת

⁵ מקור: סקירה שנתית, 2006, המוסד לביטוח לאומי

6. אומדן מספרי למסלולי השלמת השכלה והכשרה מקצועית: 7,000 ₪ עלות מרבית עבור משתתף * 1,500 = 10.5 מיליון ₪. התקציב העומד לרשותנו בסעיפי השלמת השכלה והכשרה מקצועית.